

Тема (опрацювати самостійно відповідний матеріал підручника!).

Володимир Винниченко. Життя і творчість, громадська і політична діяльність. Винниченко-художник. Перший український науково-фантастичний роман «Сонячна машина», його популярність у 1920-ті роки. Успіх п'єс В.Винниченка на світовій сцені. Значення літературно-художньої спадщини В.Винниченка.

Літературний диктант

1. Коли й де народився Володимир Винниченко? 2. Що було першим „букварем“ для В. Винниченка? 3. Де продовжував навчання В. Винниченко? 4. Як називалася створена Винниченком таємна студентська революційна організація? 5. На літературну творчість Володимира Винниченка вплинули філософські концепції...? 6. Яке оповідання письменника стало першим друкованим твором? 7. За що заарештовували Винниченка? 8. Які посади обіймав Винниченко після Лютневої революції 1917 р.? 9. Чому письменникові довелося емігрувати? 10. Коли й де помер один із найвидатніших письменників України? 11. Винниченко-художник, що знаєте про нього? 12. Що дізналися про науково-фантастичний роман «Сонячна машина», чому він популярний і сьогодні?

Тема. Поєднання в новелі «Момент» В. Винниченка реалістичного змалювання дійсності та філософського підтексту (плинність життя, щастя людини, мить – частинка вічності тощо).

1. Питання – відповідь. Запам'ятайте!

- Ø У чому особливість композиції новели? (*Є обрамлення, „оповідання в оповіданні“.*)
- Ø Про який час ідеться? (*Перші десятиліття ХХ ст., передреволюційні події.*)
- Ø Чому в героя-оповідача немає імені? (*Автор хотів зосередитися на його почуттях і переживаннях.*)
- Ø Як ви пояснюєте назву твору? Що нею хотів підкреслити автор? (*Щастя — мить, момент, і ним треба дорожити.*)

2. Бесіда за змістом твору

- Ø Який підзаголовок має новела? З якою метою автор його використовує? (*„Із розповідей тюремного Шехерезади“.* Цей підзаголовок автор використовує, можливо, щоб заінтригувати читача, надати розповіді забарвлення чарівної казки.)
- Ø Подія, про яку йдеться у творі, відбулася навесні. Чи випадково це? (*Ні, хлопець, готуючись нелегально перетнути кордон, наражає себе на смертельну небезпеку. І*

буяння весняної, нещодавно знову народженої до життя природи є контрастом до можливої смерті.)

Ø Які причини змушують Панну нелегально переходити кордон? Чи зрозумієте ви людину, яка заради ідеї жертвує своїм життям чи ризикує ним? (*Причини нам невідомі, але ми знаємо, що якусь панну розшукує поліція. Отже, певно, вона, як і герой, займається нелегальною підпільною діяльністю.*)

Ø Як персонажі ставляться до смерті? Чи змінюється це ставлення протягом розповіді? (*Спочатку оповідач ставиться до можливості смерті, як до гри. Для нього смерті не існує. Про це свідчать його роздуми з елементами „жартів зі смертю”: „Я — будучий мертвяк. Лежу в якому-небудь яру дикому, порожньому, надо мною небо, на виску маленька чорна ранка, а над ранкою кружком сидять такі ж самі блискучі, зеленкуваті мушки й ніби ворожать, заглядаючи у неї, туди, де оселилась смерть. І лице моє зеленкувате, тверде...”*)

Ø Яку роль у новелі відіграють описи природи? Які рядки підкреслюють контраст природи і цивілізації? Відповідь проілюструйте цитатами з тексту. (*Природа у творі є уособленням натурального, справжнього порядку буття. У природи немає такого поняття, як вульгарність. Спалах почуттєвої любові в природі — момент, найвища точка буття, у той час як людина перетворює свято кохання на побутовий елемент щоденного життя. Тому зрозумілі слова Мусі: „Щастя — момент. Далі вже буденщина, пошлість”.*)

Ø Які проблеми порушено в новелі? (*Любові і щастя; миті як вічності, усвідомлення людиною свого місця у світі, характеру зв'язків між нею і світом та іншими людьми.*)

Ø Як ви поясните назву твору? (*Щастя — момент, і його треба цінувати.*)

Ø Як ви вважаєте, чи вдало письменник дібрав заголовок? Можливо, ви запропонуєте інший варіант? Обґрунтуйте свій вибір і поясніть значення заголовка.

2. Перегляд уривків фільму <https://www.youtube.com/watch?v=ixKAa5KNktw>

Екранізація новели Винниченка, мотиваційне питання перед переглядом:

Ø У чому щастя людини?

Жанр: новела.

Тема: історія короткої любові між революціонером і панною в ризи-кованій для життя ситуації.

Головна ідея: оспівування почуття кохання; усвідомлення скороминущості щастя.

Головні герої: революціонер, панночка Муся, контрабандист Семен Пустун.

Проблематика:

- життя і смерті
- миті як частини вічності
- сенсу щастя людини
- порівняння природної сутності людини і моралі, нав'язаної суспільством

Символічні образи:

- поле (символ свободи, життя, народження й росту);
- ліс (символ ворожої стихії (у момент небезпеки) або свободи й кохання (у момент щастя);
- комашки (символ відсутності обмежень і правил);
- зелені мушки, ворон (символ смерті)
- кордон (символ межі між життям і смертю).

Час подій: літо, утім точно не визначений, мов у позачассі.

Місце подій: село на кордоні — кордон, утім точно не визначене.

Композиція

Шехерезада у в'язниці розповідає історію про момент любові (пролог)

Шехерезада їде із Семеном Пустуном (**експозиція**)

Прохає Семена допомогти терміново переправитися через кордон — Семен попереджає, що можуть убити — Шехерезада уявляє себе мертвим, йому смішно —

Зустріч Шехерезади в повітці з панною (**зав'язка**)

У селі облава — панна просить у Шехерезади револьвера — Шехерезада й панна терміново тікають самотужки до кордону — дорога через поле, зближення — рух лісом, відчуття близькості — панна просить Шехерезаду в разі її смерті передати послання «Мусю вбито на кордоні. Вмерла так, як вмирають ті, що люблять життя».

Більше нічого...» (**розвиток дії**)

Шехерезада й панна перебігають через кордон під кулями, страх (кульмінація) живі, щасливі — Шехерезада зізнається в любові — панна цілує, просить ніколи її не шукати, бо щастя «ось воно, мить» (розв'язка).

Сюжет

Революціонер зустрічається з панночкою в клуні перед спланованим нелегальним переходом через кордон. Панночка так само тікає від переслідування поліції. Герой закохується в панночку — і чи-тач стає свідком народження й розвитку високого почуття.

Молоді люди переживають страшний, екстремальний момент: перебігаючи прикордонну смугу під обстрілом, вони уникають смерті і як переможці святкують радість життя.

Історія кохання в новелі психологічно витончена, світла й прекрасна, але й печальна, адже герой новели залишається наодинці з мукою осиротілого щастя, яке спалахнуло було на мить (звідси й назва новели «Момент») — і зникло разом із чарівною панною.

У цій новелі В. Винниченко використав увесь арсенал імпресіоністичних засобів.

Колористика твору концентрує в собі сонячні барви, лісову зелень, небесну блакить; багатство зорових і слухових образів увиразнює пейзаж, творить тло, на якому розгортаються події в новелі. Штрихова імпресіоністична техніка передачі вражень головного героя (а розповідь ведеться від першої особи) ніби виплітає малюнок душевного стану закоханого.

Усе навколишнє читач «бачить» і сприймає через внутрішній світ головного героя.

Момент щастя — миттєвий: закохані тут же розлучаються навіки, адже щастя, за Винниченком, — це «свободна воля», воля від тягаря й обов'язку, що є наслідком тривалих стосунків. Справжнє щастя — у миттєвому захваті.

Тест за новелою «Момент» Володимира Винниченка

1. «Прекрасним витвором» словесного мистецтва новелу назвав ... .

- А) Олександр Ковальчук;
- Б) Євген Чикаленко;
- В) Іван Франко;
- Г) М. Коцюбинський

2. «Момент» за жанром ... .

- А) оповідання з елементами казки;

- Б) драматичний етюд;
  - В) психологічна новела;
  - Г) нарис
3. Твір написаний ... .
- А) 1910 року;
  - Б) 1950 року;
  - В) 1920 року
  - Г) 1900
4. У творі в нерозривну єдність сплетені мотиви ... .
- А) кохання і смерті;
  - Б) момента життя і його сутності;
  - В) щастя, смерті, кохання;
  - Г) життя і смерті
5. Оповідачем із твору «Момент» є ... .
- А) Володимир Винниченко;
  - Б) вродлива панна;
  - В) контрабандист Семен;
  - Г) політичний в'язень
6. Пора року, коли відбуваються події у творі:
- А) раннє літо;
  - Б) весна;
  - В) осінь
  - Г) пізня осінь
7. Народна мудрість стверджує, що очі – дзеркало душі. Винниченко ж говорить, що дзеркало душі – це ... .
- А) таємничість почуттів;
  - Б) сміх;
  - В) щире кохання;
  - Г) момент щастя
8. Місце, де випадково зустрілись юнак із панною:
- А) ліс біля кордону;
  - Б) збори революціонерів;

- В) повітка Пустуна;
- Г) на возі контрабандиста

9. Перетнувши кордон, оповідач порівнює себе і свою супутницю з ... .
- А) птахами;
  - Б) мурашками;
  - В) кузьками;
  - Г) тваринами
10. Втікачі після успішного завершення операції відчують ... .
- А) розпач, емоційне знесилення;
  - Б) втому, бажання забутись;
  - В) розчарування, зневагу одне до одного;
  - Г) ейфорійний вибух радості, кохання
11. Ім'я фантастичної феї:
- А) Галя;
  - Б) Таня;
  - В) Маня;
  - Г) Муся
12. Супутницею була ... .
- А) зрадниця народу;
  - Б) революціонерка;
  - В) шахрайка;
  - Г) письменниця
13. Установи сюжетну послідовність твору:
- А) «...Щастя – момент. Далі все буденщина, пошлість. Саме найбільше щастя буде мізерним в порівнянні з цим...»
  - Б) «Як мене вб'ють, а ви зостанетесь живі, напишіть по такій адресі...»
  - В) «...Одчинивши двері, я ступив до неї... і від несподіванки закам'янів: на розкиданій соломі, якраз проти дверей сиділа панна...»
  - Г) «...Далеко-далеко темніла, як тин, смуга лісу. Мені якось стало холодно в грудях і завмерло серце. Так. Аж ось він, цей кордон...»
14. Установи послідовність подій за твором:

- А) Оповідач спостерігає життя комах, не обтяжене законами та мораллю.
- Б) Контрабандист відмовляється переводити втікача через ліс вдень.
- В) Оповідач знайомиться з фантастичною панною.
- Г) Утікачі розмовляють в житі, ховаючись від подорожніх.

15. Як ви поясните назву твору?

16. Головною проблемою, яку порушує автор у творі «Момент», є проблема ...

Домашнє завдання.

Підготувати цитати для характеристики головних героїв. Прокоментувати їх.